

Пан Коцький

Чайка Дніпрова

Комічна опера для дітей у 4 діях

Діячі:

Лисиця

Кіт

Заєць

Ведмідь

Вовк

Кабан

Куниця, Їжачка, Собака, Тхір і другі звірі.

Дія перша

Ліс. Ліворуч хатка Лисиці, праворуч і просто у глиб кону – стежки, посередині луговина. На пеньку сидить Лисиця, а потім устає, ходить і журливо співає.

Лисиця

Ой, горенько-горе

Сіромці лисиці,

Що без свого лисовина

Зосталась вдовиця!

Всяке тебе займе,

На глум підіймає,

Та ще славоньку недобру

Про тебе пускає.

(Веселіше).

А колись була лисиця

Весела й лукава:

І звірям, і людям

Добре допікала!

Одних було підведу,

Другим похвалюся,

Посварю всіх, роздрочу

Та з усіх сміюся!

(Трохи подумавши).

Тоді добре було

Жарти жартувати.

Бо було кому з біди

Лиску рятувати,

А тепер ведмідь з вовком

Мене нападає,

А где ж сором: кабан хирний
Сватів засилає!
Ой що ж мені, бідоласі,
З туги розпочати,
Скоро й жабі доведеться,
Мабуть, догоджати!
(Плаче).

На кін вилітає настовбурчений Кіт, нявчить, прискає, Лисиця з переляку ховається за пеньок. Кіт оглядається з острахом, а потім приска й жалібно нявчить.

Кіт
Фррр-фрр-фрр!
Няв-няв-няв!
Трохи не впіймав
Лисиця
(сидячи за пеньком).
Он лишечко, що воно таке?

Кіт
М'яв, м'яв, м'яв.
М'яв, молотив
Препоганий мужичише:
Трохи шкури не спустив.
Ще спасибі, що хазяйка
Дала драного мішка:
Як шарпнув Я, – міх продрався,
Я ж учистив дропака!
Ой ви, зуби, ви, пазури,
Дайте радоньку мені:
Ой, як мені віддячити
Тій лукавій сатані?!

Лисиця
(сама собі)

Еге! віддячити! Це щось таке ж бідолашне, скривджене, як і я.

Вилазить і ввічливо підходить до Кота Кіт жахається, приска, але виявляє з себе грізного, настовбурчується.

Лисиця
Не жахайся, не гнівися, любий ти мій пане!
Не страшна я, я – лисичка, бідна, безталанна...
Хто ти? Як тут опинився? і з якого краю?
Як же тебе величати, скажи, бо не знаю!
Кіт
(погладжує вуса, бадьориться).

Я - Кіт Котохвін,
Ще й Матвійович,
Над котами я пан!
Я - пан Коцький! Я - гетьман!

Лисиця

(кланяється)

Не гнівися ж, пане Коцький,
Щось маю сказати:
Розпитаймось, побратаймось
Та й прошу до хати!

Кіт

Добре! Згода! Та щоб хата
Не була погана!

Лисиця

Все зроблю я якнайкраще
Для такого пана!
І я бідна, як і ти,
Вороженьків маю
І, як би їм віддячити,
Думаю-гадаю.

Кіт

(ласкаво)

Ти лисичко, ти вдовичко.

Чепурушко моя!

Назви ж мені тих злочинців,

Ох і дам же ж їм я!

В цю хвилину з-за куща вистромлює свої вуха Заєць, надслухує...

Кіт

Держав мене мій хазяїн

Вже ж не за дурничку:

Вкладу було десять-двадцять

Пацюків за нічку!

Заєць

(не дослухавши)

Ай! ай! Зразу по двадцятєро!

(Тікає).

Кіт лякається, Лисиця регоче.

Лисиця

Ха-ха-ха! Ха-ха-ха!

От так дав дропака!

Бачиш, бачиш, Котохвію,

Ще й на влови не ходив,
А Зайчика-брехунчика
Трошки-трошки не зловив!
Кіт і Лисиця
дуєт
Бачиш, Лиско,
Бачу, Коте,
в цьому лісі
Можна добре жити,
Тільки треба трохи знати,
Як дурних дурити,
Розпитаємось, поєднаємось,
Будем жити вмісті,
То й придбаємо з тобою
Чимало користі.

Завіса

Дія друга

Теж ліс, тільки трохи інакше, як у першій дії; лисиччиної хати нема, замість неї барліг Ведмедя; посередині, кругом великого пенька, сидять Ведмідь, Вовк, Кабан, трохи напідпитку. Як здіймається завіса, хор співає.

Хор

А хто п'є, то той кривиться,
Хто не п'є, той дивиться,
А я буду пити
Та бога хвалити
І за вас, і за нас,
І за неньку стареньку.
Що навчила нас
Горілочку пить помаленьку.

Ведмідь

Хто за неньку, а я за цигана та за добрих людей, що навчили оцю горілку-відрадницю пити.

(Бере пляшку й співає).

Ой куме, куме, добра горілка,
Вип'ємо, куме, для понеділка!

Частується з Вовком, частує й Кабана, а той не хоче, тільки тяжко рохкає.

Ведмідь

Та чого ти, справді, куме,
Голову похнюпив:
Тільки й того, що гарбуза
В лисиці поцупив?

Ото ж горе! Ото ж гріх!
Це ж не горе, тільки сміх!
Кабан
Добре тобі сміятися,
Це тобі байдуже!
Я за тою брехухою
Вбиваюсь не дуже,
А те гірко, що скрізь слава
Погана полине,
Тоді з мене насміється
Усяка скотина.
Ведмідь і Вовк
дуєт
Не журися, товаришу,
Все буде пригоже:
Покладайся на братів,
То вони й допоможуть!
Ми навчимо ту Лисицю, –
Забуде сміятись,
І самій їй буде сором
В люди показатись!
Ведмідь
Ми кожуха їй порвем!
Вовк
Ми їй вуха обгризем!
Обидва
Ми одірвемо їй хвіст –
Та загубе й стежку в ліс!
Вбіга сполоханий Заєць.
Заєць
Ой боже мій милостивий!
Всі
Що з тобою, Зайче сивий?
Що таке з тобою сталось?
За тобою що там гналось?
Ну ж, кажи, ну ж, кажи, говори!
Може, треба до нори, до нори?
Заєць
(важко оддихує, моргає вухами, крутить головою)
Збираються другі звірі послухати, що скаже Заєць.
Ой братики-голубчики,

Сидите ви тихо,
Ви й не знаєте, яке
Проявилось лихо!
Всі
Ну ж, кажи, ну ж, кажи, говори.
Може, треба до нори, до нори?
Заєць
Ой пішов я до Лисиці,
Та й тепера каюсь:
Як побачив страховину.
Що й досі жахаюсь!..
Всі
Ну ж, кажи, ну, кажи, говори!
Може, треба до нори, до нори?
Заєць
Ну, поикайте: я пішов
В Лисички спитати,
А чи буде на досвітки
До себе пускати.
А вона вже не сама,
Найшла собі пару:
От звірюка! От страшна!
Очі, наче з жару,
Хвіст трубою, шерсть голками
Піднялася вгору,
А вусища! Пазурища?!
Буде всім нам горе!
Всі
От так штука! Хто ж такий?
Як він зветься, той лихий?
Заєць
Ох, не знаю! не дочув,
Бо як став казати,
Що по двадцять душить враз,
Я мерщій тікати.
Всі
Та по двадцять! Ай-ай-ай!
Хоч із лісу утікай!
Сполохані збираються. Ведмідь спиняє.
Ведмідь
Та почкайте, братці,

Чого так лякатся!
Це ж ми чуєм од Зайця,
Всесвітнього брехунця.
Може, лихо не таке,
Як йому здалося,
От лиш якби побачити
Нам його вдалося.
Вовк
Знаєш, брате-товаришу,
Що треба зробити:
Треба його на обід
В гості запросити.
Там побачимо усі,
З ким маємо діло:
Як він їсть, який на зріст
І якої сили.
Ти, ведмедю, добувай
Меду та горілку,
(Кабанові)
Ти - коріння та картоплі
Зо дві, зо три мірки.
А я піду до отар
Добувати м'яса,
А ти, Зайче, принеси
Закришки та квасу.
Всі
От і добре! Наваримо
Ми обід на славу!
Подивимось, побачимо!
Химерну лукаву.
А ще, може, а ще, може,
Із нашої ласки
Доведеться тій звірюці
Навіки пропасти!
Вовк
Тільки хто ж би пішов
Гостя закликати?
Ведмідь
Я не можу, - бо старий -
Важко утікати.
Вовк

Я не можу - я слабий,
Ще й недобачаю...

Кабан

Я не можу - мечі прикро.
Як гарбуз згадаю.

Заєць

А я, братіки, боюсь
Туди й показатись....

Усі

Цить-бо, дурню! І чого
Там тобі лякатись?
Нам, - го друга річ, бо ми
Ще його не знаєм,
Та до того ж ми й самі
Вже роботу маєм.

Всі

Нум же, хлопці, нум жвавенько
Візьмемось до діла
І побачимо зблизенька,
Що то там за диво!

Завіса

Дія третя

Ліс. Лисиччина хатка. Лисиця чепурить своє дворище.

Лисиця

Полюбилась, одружилась,
Тішилась-раділа,
А він хвастати лиш ласий,
Байдужий до діла!

Та вже треба догоджать,
Що маю робити -
Бо ще ж гірше з ворогами
Сиротині жити!

Та дарма, що він дурний,
Аби бадьористий,
Я ж хитренько підведу,
Обдурю всіх чисто!

Заєць вискакує з-за кущів. Лисиця на його з віником.

Лисиця

А ти чого, брехунише?!
Знов на підслухи прийшов?
Заєць

Ох Лисичко, я до тебе
Ледве шлях сюди знайшов:
Аж трусився, умлівав
Та молився бозі,
Щоб твій пан-чоловік
Не встрів на дорозі.
Лисиця
Ага! А що брехуни!
Попались, погані!
От почкайте. він вам дасть
Гарячої бані!
Годі, годі вам знущатись
З бідної лисички:
Я тепер вас не боюсь –
Маю чоловічка!
Заєць
Та я, лисонько, нічого...
Я прийшов звістити,
Що прислала вся громада
На обід просити.
Буде пиво і вино,
Кури, гуси, сало...
Кіт
(із хати)
Мало! Мало! Мало!
Заєць
Ой божечку! Я втечу!
Лисиця
Та не бійся, Зайче!
Ще що буде, розкажи
Ти мені лиш краще.
Заєць
Буде борщ, капуста, мед,
Горілки чимало.
Кіт
Мало! Мало! Мало!
Заєць
Ой-ой-ой!
(Утікає).
Лисиця
Котохвійку, Котохвійку,

Годі тобі спати!

Вийди, серце, на хвилинку:

Щось маю казати.

Кіт

(потягуючись, з'являється у дверях).

М'яв-м'яв-м'яв!

Трохи недоспав!

Давай, лиско, попоїсти,

Бо я щось захляв.

Лисиця

Тільки й вмієш, дармоїде,

"Давай попоїсти!"

А нум хліба заробляти

Зо мною умісті!

Кіт

О, я так не привик,

Не буду й звикати:

Бо я твій чоловік –

Мушиш догоджати.

Лисиця

Ой, не дуже бадьорись,

Мене не злякаєш!

Ти який сюди прийшов?

Що? Не пам'ятаєш?

Отож, дурню, не пиндючися

Та слухайся жінки,

Будеш ситий і не будеш

Доставати в спинку.

Кіт

Я ж нічого... ну ж, Лисичко,

Не гнівись, серденько,

Що звелиш ти, моя пані,

Все зроблю гарненько.

Лисиця

Закликають нас звірі

До себе у гості,

То гляди лиш, – як сплохуєш,

Позбираєш кості!

Тобі треба, Котохвію, . .

Страшного вдавати,

Щоб не могли вони з маху

Тебе розпізнати.
Кіт
Ну, мені не привикати,
Як звірів лякати,
Було в клуню тільки шасть –
То й пішли тікати!..
Ну, вже годі, не хвалися,
Чула я не раз,
Он дивися: Заєць скаче
Знов чогось до нас.
Заєць
На добридень панству!
Бувайте здорові!
Кіт ласкаво мрукає.
Заєць
(трохи сміливіше).
Посилали мене звірі
З темної діброви,
Не у гнів вам, пане,
Просим на бесідку!
Та візьміть ложки з собою,
Лисонько-сусідко.
Буде там Ведмідь, Кабан,
Вовк та ще чимало...
Кіт
Мало! Мало! Мало!
Заєць труситься, одступається потроху назад.
Кіт
(грізно)
Ти скажи там усім,
Як розсердять – всіх поїм!
Заєць тікає.
Кіт і Лисиця
Котохвійку,
Лисиченько,
Оце добре ти/я сказав:
Через зайця -я/ти й звірів тих
Заздалегідь налякав!
Нехай дурні заробляють –
Ми в шкоді не будем:
І без сили ми з тобою

Хліба роздобудем.

Нащо сила нам з тобою?

Добре й так нам жити:

На те й розум, на те й хитрість,

Щоб дурних дурити.

Завіса

Дія четверта

Хор

Кабан капловухий

Думає-гадає,

Сам не знає, що робити.

Громаду збирає.

Препоганая Лисиця

Кабана вразила,

Він би з нею поквитався,

Так не його сила.

Ой пішов кабанчик

Поради питати,

Присудили товариші;

"Треба хитрувати.

Ой закличем, хлопці,

Котохвія в гості –

Чи не вдасться поганцеві

Поламати кості".

А куниця-молодиця

Обідать варила,

А їжачка, хоч і рачки.

Стіл опорядила;

Зайченята, вовченята

Носитимуть страву,

А зозуля з соловейком –

Музики на славу.

Завіса звивається. Усі звірі сидять за столом; на траві розкладені паляниці, пляшки, чарки, тарілки з стравою і т. інше.

Хор

Зібралася кумпанія

Невеличка, але чесна:

Одні сіли по тім боці,

Другі сіли по цім боці,

А ведмідь, найстарший,

Посередині.

Біжить тхорик ще й кандибка:

Утікаймо, куди видко!

Біжить заєць ще й гукає:

Утікаймо, хто як знає!

Котохвій іде

Всім біда буде!

Одні кажуть – сховаймося,

Другі кажуть – останьмося,

Одні кажуть – сидім тихо,

Другі кажуть – буде лихо,

А ведмедик каже:

Якось-то буде!

За коном чути: "гав-гав!" Вибігає Собака і при послідніх словах хору викрикує: "Пан Коцький іде!".

Усі сполохані тікають, хто куди, Ведмідь лізе на дуба, Вовк лягає за колодою, Кабан ховається за кущ. Заєць – за другий Кіт і Лисиця входять і оглядаються навкруги.

Кіт

Мало! мало! мало!

Вовк

(із-за колоди)

Ах ти, іроде поганий.

Ще ж то йому мало!

Лисиця

Ось мені горілка, мед.

Тобі м'ясо, сало.

Кіт

Мало! мало! мало!

Ведмідь

(набік, з дуба)

Ти б і мене, може, з'їло,

Якби лиш достало!

Лисиця

Та й надбали ж! Тут на місяць

Іншому б достало!

Кіт

Мало! мало! мало!

Кабан

Заховаюсь далі в кущ,

А то – все пропало!

Кіт і Лисиця їдять. Кіт наївсь, починає оглядатись, в цю хвилину Кабан, ховаючись у кущ, поворухнувся, крутнув хвостом, Кіт думає, що пацюк, кидається на кабана.

Кіт

Га, пацюче, не втечеш!

Кабан

(вискакує й кричить)

Ой, куди ж мені, куди!

Ведмідь

Не минеш-таки біди!

Кабан з розмаху стукається об дуб, Ведмідь пада па Вовка.

Вовк

Ой – всі кості поламало!

Кіт

Мало! мало! мало!

Зляканий, кидається у всі боки. Усі врозтіч. Лисиця регочеться, узявшись за боки.

Лисиця

От розумні! От так дужі!

Де ваш розум? сила?

Що маленька і плохенька

Всіх вас одурила.

На лисицю на одну

Збирали громаду!

Хитрували-мудрували...

Мабуть, кажуть правду...

Примітки

Лібретто дитячої опери. Рукопис зберігається в Державній театральній бібліотеці ім. А. В. Луначарського в м. Ленінграді. Шифр 23049. Подається за рукописом.